

דעות אחרונות

2.9.2015

יוסי דהאן

כישלון ארגוני העובדים

המוחלשים ושארן מאחור

לפני כחודש, רגע לפני שפרצה שבי"תה גדולה במשק, הכריזו יו"ר ההסתדרות אבי ניסנקורן ושר האוצר משה כחלון על חתימת הסכם בעניין עובדי הקבלן, אותו הגדירו חתני השמחה כ"הישג היסטורי מרשימים" ו"מהפכה חברתית". הישגי "המהפכה" הזו הסתכמו בקליטה של כ-15 אלף עובדי קבלן כעובדים מן המניין במגזר הציבורי. עובדים מאושרים אלה מהווים, על פי הערכות, רק כ-2.5% מסך עובדי הקבלן במגזר הציבורי, שמ"ספרם מגיע לכ-200 אלף.

כך, למשל, את התלמידים שהחלו את שנת לימודיהם חודש פגשו כ-20 אלף מורות ומורי קבלן. איש מהם לא יזכה להיות חבר שווה בחדר המורים שבו יבלו במהלך שנת הלימודים. אלה מורים שסל הזכויות שלהם יהיה מצומק יותר מזה של חבריהם, העובדים מן המניין, שיסבלו מחוסר ביטחון תעסוקתי, ניכור ותחושת אי-שייכות למקום עבודתם. התופעה של מורות ומורי הקבלן הופכים את נאומי שרי החינוך אודות הצורך לחזק את מעמד המורה לצינייים וריקים מתוכן.

יחסית למדינות מערביות אחרות, ישראל היא שיאנית בהעסקת עובדי קבלן. המעסיק הגדול ביותר של עובדי קבלן הוא המגזר הציבורי - משרדי הממשלה והרשויות המקומיות. במדינות אחרות, כמו בלגיה, צרפת וספרד, אוסר החוק על העסקת עובדים במגזר הציבורי באמצעות קבלני כוח אדם. העסקת עובדים על ידי קבלנים נועדה להוות רק הסדר זמני, שבו עובד הקבלן מחליף עובדים מן המניין לתקופה קצרה, כמו עובדים שיצאו לחופשה בגלל מחלה, לידה וכדומה, או לתגבור כוח האדם בתקופות לחץ. בישראל עובד הקבלן הזמני הפך לעובד קבלן קבוע, המועסק בדרך כלל בהעסקה פוגענית במשך שנים. דרך אחת מרכזית להגן בכל זאת על זכויותיהם של עובדי הקבלן היא באמצעות ארגוני עובדים שיקדמו את האינטרסים של עובדים מוחלשים אלה באמצעות חתימה על הסכמים קיבוציים עם קבלני כוח האדם וקבלני השירות. האם ארגוני העובדים, שנטלו על עצמם את התפקיד להגן על זכויותיהם של עובדי הקבלן, אכן הגנו עליהן? התשובה לשאלה מרכזית זו עולה מפסק דין עקרוני וחשוב שניתן בבית המשפט העליון השבוע. בפסק הדין נקבע כי עובדים שמיוצגים על ידי ארגוני עובדים וזכויותיהם נפגעו יוכלו להגיש תובענות ייצוגיות נגד מעסיקיהם בנסיבות שבהן ארגוני העובדים מורלים בתפקידם.

מהתמונה שמשרטטת בפסק הדין שופטת העליון דפנה ברק-ארוז על מצבם של עובדים בענף השמירה, עולה שעובדים אלה, ששכרם הוא מהנמוכים במשק, סובלים במשך שנים מהפרה נמשכת ושיטתית של זכויותיהם. ההסכם הקיבוצי שאמור היה להגן עליהן הפך לאות מתה. ארגוני העובדים, ההסתדרות הכ"ל לית החדשה והסתדרות העובדים הלאומית, לא נקפו אצבע להגן על זכויותיהם הבסיסיות. הם נהנו לאורך שנים מדמי החיבר ודמי הטיפול הארגוני-מקצועי שנוכו משכרם של העובדים וזרמו לקופותיהן, אולם זנחו את חובתם לעובדים.

טענתם של ארגוני העובדים הללו, שלפיה מתן אפשרות לעובדים להגיש תובענות ייצוגיות נגד המעסיקים תפגע במעמדם, נשמעת חלולה - שכן הם אינם עושים כמעט דבר לקדם את ענייניהם של העובדים.

מבחנם של ארגוני עובדים אינו בהגנה על העובדים החזקים, בעלי המעמד, אלא דווקא בהגנה על עובדים מוחלשים שאינם יכולים לדאוג לעצמם. השבוע קבע בית המשפט העליון שארגוני עובדים מרכזיים בישראל נכשלו כישלון חרוץ במבחן זה. ■